

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ АГРЕСИВНОСТІ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ З РІЗНИМ РІВНЕМ АЛЬТРУЇЗМУ

*А. А. Дударенко,
студент 2 курсу спеціальності «Психологія»
Донецький національний університет
імені Василя Стуса
Науковий керівник: І. В. Пузь, к. психол. н., доцент*

Поширення агресивних поведінкових тенденцій становить особливу небезпеку для розвитку індивіда у молодому віці, оскільки загальновідомим є той факт, що період молодості розкриває перед відносно сформованою особистістю практично невідомий горизонт життєдіяльності, забезпечуючи її необхідністю обирати майбутню професію, адаптуватися до незнайомих умов в новому колективі, звикатися з новим соціальним статусом, новими обов'язками та можливостями. Наявність такої ситуації вимагає від молодого людини максимальної мобілізації особистісного потенціалу. Систематичне продукування деструктивного впливу, спрямованого на оточуючих, може викликати захисну реакцію з їхнього боку, зокрема призвести до остракізму, тобто своєрідного виключення з контексту суспільної взаємодії, що робить неможливим повноцінне функціонування індивідуума як особистості. Саме тому особливої уваги заслуговує припущення, що одним із варіантів усунення надмірної агресивності є прищеплення альтернативних мотиваційних програм, серед яких провідне місце належить альтруїстичній поведінці. На жаль, на сьогоднішній день у молодіжному середовищі явище альтруїзму не має особливого поширення, що викликає занепокоєння, оскільки більшість молодих людей не вважають доречним відносно безкорисливо сприяти задоволенню потреб оточення. Отже, проблема дослідження взаємозв'язку феномена альтруїзму із проявом агресивності осіб молодого віку є не лише актуальною з теоретичного погляду, але й характеризується практичною значущістю, адже саме молодь уособлює потенціал розвитку кожної країни, що обумовлює необхідність створення оптимальних умов для її благополучного становлення.

Метою даної роботи є дослідження особливостей прояву агресивності в студентській молоді з різним рівнем альтруїзму.

Альтруїзм являє собою складний біосоціопсихологічний феномен, сутність якого полягає в реалізації діяльності на користь

інших людей, сприянні задоволенню їхніх потреб за рахунок специфічного самозречення. Зазвичай конкретний прояв альтруїстичної поведінки являє собою амбівалентне поліетичне явище, котре не завжди можна однозначно оцінити з позиції фіксованої моралі, тобто альтруїстичний вчинок може мати як просоціальний, так і асоціальний характер, проте за будь-яких обставин він залишатиметься проявом альтруїстичної поведінки (Дорожкін В. Р., 2016).

У процесі дослідження феномену альтруїзму, як правило, виникають певні труднощі, пов'язані з визначенням специфічної альтруїстичної мотивації. На нашу думку, вирішення даної проблеми насамперед потребує протиставлення альтруїзму не егоїстичним спонуканням, а агресивним імпульсам, оскільки обидві мотивації є продуктами психіки, що персоніфікується в формі Его суб'єкта, саме тому і альтруїзм, і агресивність можна вважати егоїстичними аспектами поведінки, що відображають відповідно соціальні сили притягання та відштовхування.

Агресивність – це властивість особистості, що полягає в схильності застосовувати агресію з метою вирішення різноманітних проблем. Варто зазначити, що феномен агресії ми ідентифікуємо як фізичну або вербальну вмотивовану деструктивну форму поведінки, яка суперечить нормам співіснування людей, оскільки дане поняття охоплює велику кількість різноманітних дій, котрі порушують фізичну та психічну цілісність конкретного індивіда або соціальної групи, завдають матеріальної шкоди, перешкоджають реалізації намірів інших осіб, протидіють їхнім інтересам або знищують їх (Льїн Є. П., 2014). Більшість сучасних теорій, спрямованих на дослідження проблеми прояву агресивності, припускають, що дане явище тісно пов'язане з впливом зовнішніх факторів, які стосуються певної ситуації або навколишнього середовища в цілому, а також дією внутрішніх чинників, котрі відображають характерні якості конкретного індивіда (Коломієць О. Г., 2015).

Відповідно до мети даної роботи нами було проведено емпіричне дослідження на базі навчальної лабораторії кафедри психології Донецького національного університету імені Василя Стуса. Вибірка нашого дослідження складалася з 53 студентів I-IV курсів. Середній вік досліджуваних становив 20 ± 3 роки. На початку дослідження всіх учасників було проінформовано про мету його реалізації, а також отримано їхню добровільну згоду на участь у ньому. Дослідження здійснювалося за допомогою наступних психодіагностичних методик: опитувальник для визначення

особистісної установки «альтруїзм-егоїзм» (Фетіскін Н. П., Козлов В. В., Мануйлов Г. М. – автори), тест «Альтруїзм-егоїзм» (Ільїн Є. П. – автор) та методика оцінки агресивності у стосунках (Ассінгер А. – автор).

Згідно з отриманими результатами за методикою Н. П. Фетіскіна, В. В. Козлова та Г. М. Мануйлова 15,1% досліджуваних продемонстрували високий рівень альтруїзму, що може свідчити про наявність у даних осіб яскраво вираженої готовності реалізувати діяльність на користь інших людей, чуйно ставитися до потреб оточення та сприяти їхньому задоволенню за рахунок своєрідного самозречення. У 24,5% учасників дослідження було виявлено низький рівень альтруїзму, що характеризується зосередженістю на турботі про власне благополуччя та ігноруванням бажань оточуючих; домінуючими в структурі мотиваційної сфери даних індивідів є фактори, що безпосередньо пов'язані з набуттям індивідуальної вигоди. У 60,4% досліджуваних було виявлено середній рівень альтруїзму, що свідчить про наявність у даних осіб здатності здійснювати вчинки на користь собі, враховуючи при цьому інтереси оточення, а також вміння оцінювати ситуацію з погляду іншої людини та прогнозувати ймовірний розвиток подій, що являє собою важливе підґрунтя для формування реципрокних стосунків, котрі базуються на взаємному обміні ресурсами.

Майже схожі результати були отримані за методикою Є. П. Ільїна «Альтруїзм-егоїзм». Так, низький рівень альтруїзму було виявлено у 20,7% учасників дослідження, високий рівень альтруїзму – у 18,9%, середній рівень альтруїзму – у 60,4%.

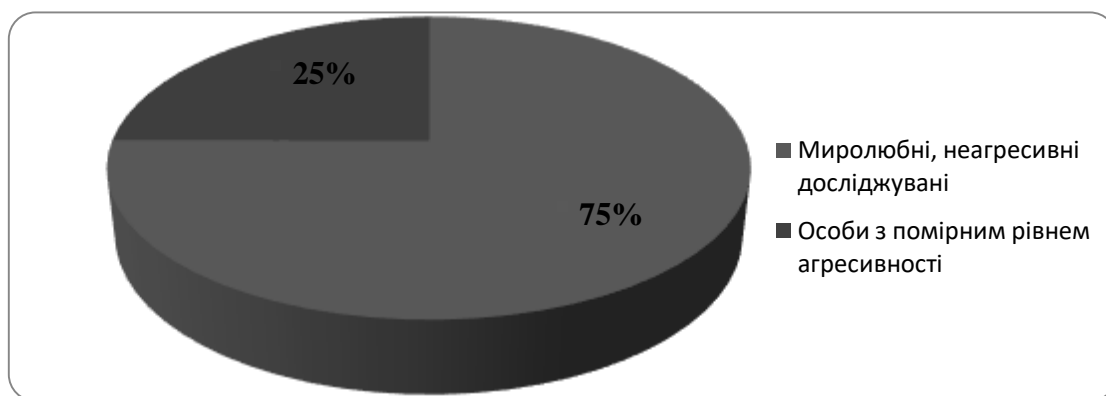
Невелика розбіжність, що виникла між результатами двох методик, може свідчити про відносну достовірність отриманих даних.

Відповідно до мети дослідження вибірку досліджуваних нами було поділено на три підгрупи. Так, до першої (I) підгрупи увійшли 13 осіб з низьким рівнем альтруїзму, до другої (II) – 32 особи з середнім рівнем альтруїзму, а до третьої (III) – 8 осіб з високим рівнем альтруїзму. Подальша оцінка результатів була проведена у вигляді порівняльного аналізу показників серед досліджуваних з різним рівнем альтруїзму.

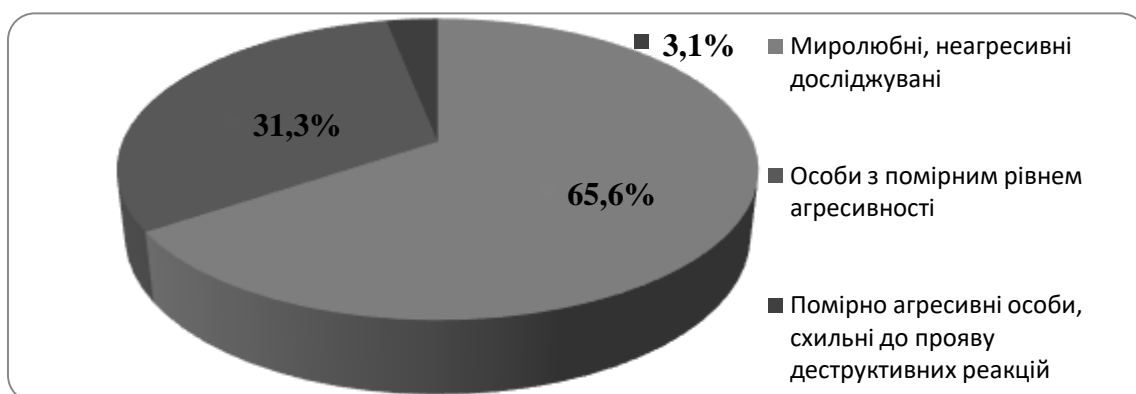
Відповідно до результатів методики оцінки агресивності у стосунках А. Ассінгера серед досліджуваних I підгрупи помірний рівень агресивності було виявлено у 25,0% учасників (рис. 1). Як правило, даним особистостям в межах норми притаманний достатній ступінь вираження самовпевненості та честолюбства (прагнення до слави), що зазвичай здійснюють позитивний вплив на процес

досягнення успіху. Слід зазначити, що у 75,0% досліджуваних з високим рівнем альтруїзму не виявлено схильності до агресивного реагування, що може бути наслідком миролюбності або ж свідчити про наявність у таких індивідів нерішучості та невпевненості в своїх силах.

Серед учасників II підгрупи миролюбність притаманна 65,6% досліджуваних, а 31,3% опитуваних з середнім рівнем альтруїзму продемонстрували помірний рівень агресивності (рис. 2).

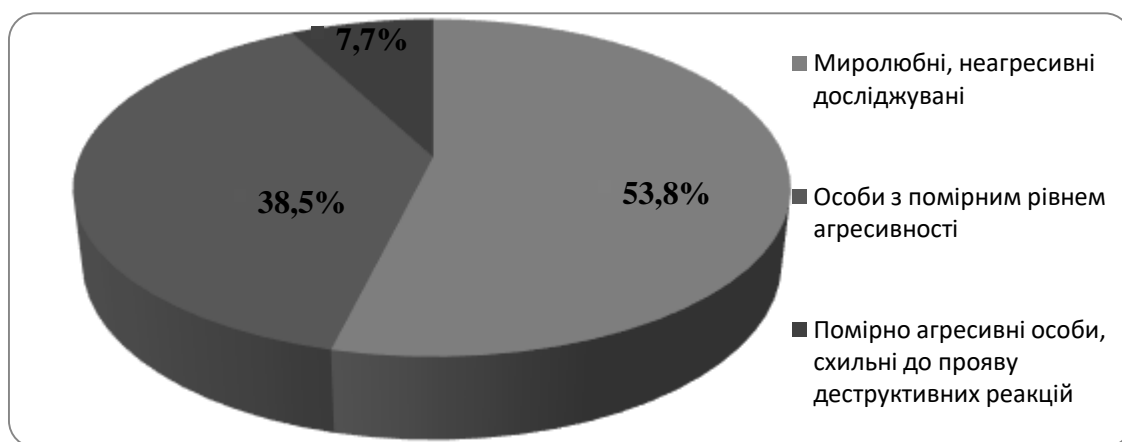

Рис. 1. Розподіл досліджуваних з високим рівнем альтруїзму за ступенем вираження агресивності відповідно до результатів методики А. Ассінгера

Рис. 2. Розподіл досліджуваних з середнім рівнем альтруїзму за ступенем вираження агресивності відповідно до результатів методики А. Ассінгера

Серед учасників III підгрупи помірний рівень агресивності було виявлено у 46,2% досліджуваних (рис. 3), при чому агресивним реакціям 7,7% осіб з низьким рівнем альтруїзму притаманний деструктивний характер, сутність якого полягає в поєднанні недостатньо обдуманих вчинків зі схильністю до реалізації запеклих дискусій. Слід зазначити, що серед досліджуваних II підгрупи дане явище спостерігається у 3,1% опитуваних, а учасники I підгрупи взагалі не продемонстрували тенденції до деструктивного прояву агресивності.

Рис. 3. Розподіл досліджуваних з низьким рівнем альтруїзму за ступенем вираження агресивності відповідно до результатів методики А. Ассінгера

Отже, узагальнюючи отримані результати емпіричного дослідження було встановлено, що у представників студентської молоді з різним рівнем альтруїзму існують певні характерні відмінності в прояві агресивності. Так, особи з високим рівнем альтруїзму меншою мірою схильні до прояву агресивності, ніж індивіди з середнім рівнем альтруїзму, які зі свого боку характеризуються меншою агресивністю, ніж представники студентської молоді з низьким рівнем альтруїзму. Перспектива подальших досліджень полягає у визначенні гендерних особливостей прояву агресивності у молоді з різним рівнем альтруїзму.